

การพัฒนาตัวชี้วัดครอบครัวอบอุ่น สำหรับครอบครัวในจังหวัดลำปาง

The Development of Happiness Family Indicators for Families in Lampang Province

นางศรีประไพ อินทร์ชัยเทพ * อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ (1) รองศาสตราจารย์ ดร.สุพักตร์ พิบูลย์ **

(2) รองศาสตราจารย์ ดร.กาญจนา วัฒนสุนทร **

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาและตรวจสอบคุณภาพตัวชี้วัดครอบครัวอบอุ่น สำหรับครอบครัวในจังหวัดลำปาง กลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย 1) ตัวแทนครอบครัวที่อาศัยอยู่ในจังหวัดลำปาง จำนวน 107 คน 2) ผู้เชี่ยวชาญที่ทำงานด้านครอบครัว จำนวน 15 คน และ 3) นักศึกษาพยาบาลหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต จำนวน 15 คน เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ชนิดไม่มีโครงสร้าง แบบสอบถามความเหมาะสมของตัวชี้วัดครอบครัวอบอุ่น และแบบประเมินครอบครัวอบอุ่น สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การวิเคราะห์เนื้อหา ค่าความถี่ ร้อยละ การทดสอบค่าที และ ค่าสหสัมพันธ์ของเพียร์สัน

ผลการวิจัย พบว่า ตัวชี้วัดครอบครัวอบอุ่น สำหรับครอบครัวในจังหวัดลำปาง ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ รวม 31 ตัวชี้วัด จำแนกเป็น 1) ด้านการได้รับการตอบสนองความจำเป็นขั้นพื้นฐานเพียงพอ จำนวน 4 ตัวชี้วัด 2) ด้านสมาชิกมีคุณธรรมและความรับผิดชอบ จำนวน 5 ตัวชี้วัด 3) ด้านมีกระบวนการขัดเกลาสมาชิก จำนวน 9 ตัวชี้วัด 4) ด้านสัมพันธภาพที่ดีในครอบครัว จำนวน 9 ตัวชี้วัด และ 5) ด้านสิ่งแวดล้อมที่ดีและเกื้อกูลสังคม จำนวน 4 ตัวชี้วัด ผลการตรวจสอบคุณภาพของตัวชี้วัด พบว่าเป็นตัวชี้วัดที่มีความเหมาะสม มีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ ผลการประเมินมีความเที่ยงระหว่างผู้ประเมินเท่ากับ 0.73 และสามารถจำแนกความแตกต่างระหว่างครอบครัวตัวอย่าง กับ ครอบครัวทั่วไป ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

Abstract

The objectives of this study were to develop and validate Happiness Family Indicators for Families in Lampang Province. The sample consisted of 107 Families in Lampang Province, 15 expert and 15 nursing student. The research instrument was a non-structural interview and questionnaire. The statistics used to analyze data include percentage, t- test and Pearson correlation.

Research findings were as follows: The Happiness Family in Lampang province consists of 5 factors includes 31 indicators: (1) The acquisition of basic needs sufficient includes 4 indicators (2) The membership and moral responsibility includes 5 indicators (3) The socialization process members includes 9 indicators (4) The good relationship in the family includes 9 indicators and (5) Complementary environmental and social good includes 4 indicators. The quality indicators showed that indicators are appropriate, possible in practice. The scores are evaluated during the reliability assessment were 0.73 and able to distinguish between the happiness families and general families significantly at the .05 level

Keywords: Happiness Family, The Development of Indicators, Lampang Province

* นักศึกษาหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการประเมินการศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

** รองศาสตราจารย์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

บทนำ

“ครอบครัว” เป็นสถาบันทางสังคมแรกเริ่มที่มีความสำคัญที่สุด เพราะเป็นสถาบันพื้นฐานที่มีบทบาทสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับมนุษย์ทุกคนในสังคม เป็นสถาบันแรกที่ทำหน้าที่ทางสังคมในการ ถ่ายทอดค่านิยม ปลูกฝังความเชื่อ สร้างเสริมทัศนคติ กำหนดคุณลักษณะ ระเบียบปฏิบัติตน รวมทั้งการสร้างบรรทัดฐานทางสังคมให้แก่ สมาชิกรุ่นใหม่ ซึ่งมีผลต่อการพัฒนาสังคมและประเทศโดยรวม (สำนักส่งเสริมสุขภาพ กรมอนามัย 2549: 4) ครอบครัวจึงเปรียบเสมือนจักรกลชิ้นแรกที่ทำหน้าที่หล่อหลอมบุคลิกภาพของบุคคลให้เป็นไปตามที่สังคมต้องการ นำไปสู่การดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข ขณะเดียวกัน ยังเป็นแหล่งให้ความช่วยเหลือ ดูแล เยียวยา บำบัด ฟื้นฟู ในยามที่ต้องเผชิญกับปัญหาวิกฤตที่กระทบต่อวิถีการดำเนินชีวิตของสมาชิกในครอบครัวอีกด้วย และครอบครัวยังถือเป็นหน่วยเศรษฐกิจย่อยที่สุดที่มีความสำคัญสูงต่อระบบเศรษฐกิจส่วนรวม ไม่ว่า จะเป็นกระบวนการผลิต การบริโภค และการออม ที่ต้องเริ่มจากครอบครัวก่อนทั้งสิ้น รวมทั้งเป็นรากฐานการสร้างชุมชนและสังคมที่เข้มแข็งอีกด้วย (สมพร รุ่งเรืองกลกิจ 2547: 55)

ปัจจุบันพบว่าสังคมไทยมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว อันเป็นผลจากอิทธิพลของกระแสโลกาภิวัตน์ และภาวะความทันสมัยที่เน้นปัจเจกบุคคลและค่านิยมในด้านวัตถุนิยมมากขึ้น ส่งผลต่อโครงสร้างในสังคม และแบบแผนของครอบครัว จากข้อมูลการสำรวจประชากร พ.ศ. 2542-2545 ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ พบว่ารูปแบบครอบครัวเปลี่ยนเป็นครอบครัวเดี่ยวมากขึ้น เด็กถูกทอดทิ้งให้อยู่กับผู้สูงอายุตามลำพังมากขึ้น อัตราการหย่าร้างเพิ่มขึ้น ปัญหาดังกล่าวส่งผลต่อภาวะสุขภาพกายและจิตใจของผู้สูงอายุและพัฒนาการของเด็ก (จินตนา วัชรสินธุ์ 2550; สำนักงานสถิติแห่งชาติ 2545 อ้างถึงใน นิติยา คชภักดี 2546) และจากการศึกษาของ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2546) พบว่า ดัชนีด้านสัมพันธภาพที่อบอุ่นในครอบครัวมีค่าดัชนีลดลงจากร้อยละ 80.85 ในปี 2539 ลดลงเป็น 70.77 ในปี 2545 แสดงให้เห็นว่าการอยู่ร่วมกันและความสัมพันธ์ที่อบอุ่นในครอบครัวเริ่มเสื่อมสลาย เมื่อบทบาทหน้าที่ของครอบครัวเปลี่ยนแปลงไป ส่งผลให้เกิดปัญหาด้านการพัฒนาเด็กและเยาวชนมากยิ่งขึ้น ซึ่งจะเห็นได้ว่า ในปัจจุบัน มีปัญหาที่เกี่ยวข้องกับครอบครัวหลายประการ ได้แก่ ปัญหาเด็กจรจัด เด็กเร่ร่อน เด็กหนีออกจากบ้าน เด็กติดยาเสพติด โสเภณี เด็กก่ออาชญากรรมในรูปแบบต่างๆ ปัญหาเหล่านี้เมื่อวิเคราะห์แล้วพบว่ามีสาเหตุสำคัญมาจาก สภาพครอบครัวทั้งสิ้น (ศิริรัตน์ แอดสกุล 2545: 98) ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ของทุกภาคส่วนในสังคม ที่ต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดปัจจัยที่เอื้อต่อการเรียนรู้แก่คนในสังคม โดยการสนับสนุนให้ครอบครัวมีแนวทางในการพัฒนาบทบาทหน้าที่ของตนเอง เพื่อนำไปสู่การพัฒนาสมาชิกในครอบครัวอย่างเต็มศักยภาพและต่อเนื่อง

การส่งเสริมครอบครัวให้เกิดความอบอุ่น และสามารถปฏิบัติบทบาทหน้าที่ของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพทำได้โดยการจัดหาสิ่งเอื้ออำนวยให้ครอบครัวเกิดการเรียนรู้ มีเกณฑ์การประเมินตนเองและมีแนวทางในการพัฒนาตนเองที่เป็นรูปธรรม ถือว่าเป็นกลยุทธ์สำคัญที่จะแก้ปัญหาที่เกี่ยวข้องมาจากครอบครัวได้ จากการศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะครอบครัว ยังไม่พบว่ามีกำหนดตัวชี้วัดครอบครัวอบอุ่น ที่ชัดเจนเป็นรูปธรรม จึงอาจเป็นอุปสรรคต่อการส่งเสริมครอบครัวให้ครอบคลุมประเด็นที่เกี่ยวข้องกับความอบอุ่นในครอบครัวได้ ตัวชี้วัดที่สามารถอ้างอิงไปสู่ภาวะครอบครัวอบอุ่น ที่ใช้ในปัจจุบัน ได้แก่ ตัวชี้วัดครอบครัวผาสุก (กรมประชาสัมพันธ์ 2536) เกณฑ์ประเมินครอบครัวแข็งแรง (สำนักส่งเสริมสุขภาพ กรมอนามัย 2549) และตัวชี้วัดครอบครัวอยู่ดีมีสุข ของสถาบันแห่งชาติ เพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว (นิติยา คชภักดี 2546) ซึ่งจากการศึกษาเอกสารพบว่าตัวชี้วัดดังกล่าวยังไม่ครอบคลุมครัวเรือนที่อยู่ในเมือง และทุกตัวชี้วัดไม่มีความเฉพาะเจาะจงสำหรับครอบครัวในแต่ละท้องถิ่น หรือแต่ละภูมิภาค ซึ่งมีบริบทที่ต่างกันทั้งทางด้านสภาพแวดล้อม วิถีชีวิต และวัฒนธรรม

ประชาชนในจังหวัดลำปาง ที่อาศัยอยู่ในชนบทมีจำนวนใกล้เคียงกับในเมือง ผลการสำรวจข้อมูลของสำนักงานสถิติแห่งชาติ เมื่อ ปี พ.ศ 2545 พบว่าจำนวนครัวเรือนทั้งหมด 225,084 ครัวเรือน เป็นครัวเรือนในชนบทจำนวน 123,446 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 54.84 และพบว่าในจำนวนครัวเรือนในชนบท มีจำนวนครอบครัวอบอุ่น 113,568 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 91.99 ของครัวเรือนในชนบท (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ 2546) เนื่องจากการประเมินครอบครัวอบอุ่น ได้จากการสำรวจความจำเป็นขั้นพื้นฐาน (จปฐ) ซึ่งใช้สำรวจได้เฉพาะครอบครัวในเขตชนบท แต่เมื่อพิจารณาดัชนีสัมพันธภาพในครัวเรือนพบว่ามีความเพียง 67.27 ซึ่งต่ำเป็นอันดับสองรองจากเชียงใหม่ที่มีค่าดัชนีสัมพันธภาพ 67.25 (สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว 2549) ดัชนีสัมพันธภาพนี้จะบ่งบอกถึงความสัมพันธ์ภายในครอบครัว ค่าดัชนีที่ต่ำจะแสดงถึงความสัมพันธ์ที่ไม่ดีกันระหว่างสมาชิกในครอบครัว จะเห็นว่าข้อมูลด้านความอบอุ่นและสัมพันธภาพในครอบครัวดังกล่าวยังไม่เป็นไปในทางเดียวกัน อาจจะเป็นไปได้ว่าการประเมินภาวะครอบครัวอบอุ่น ยังไม่ชัดเจนเป็นรูปธรรมและมีความจำกัดเพราะสามารถใช้ได้เฉพาะครอบครัวในเขตชนบทเท่านั้น ทำให้ขาดข้อมูลด้านสุขภาพจิตครอบครัวของครอบครัวในเขตเมือง

ข้อมูลจากการสำรวจของ สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จ. ลำปาง (29 ธันวาคม 2549) พบว่าสถานการณ์ปัญหาสังคมที่สำคัญของจังหวัดลำปาง มีลักษณะของปัญหาเชิงซ้อนที่มีจุดเริ่มต้นจากครอบครัว และสิ่งแวดล้อม ที่มีความต่อเนื่องเชื่อมโยงทั้งระบบ และปัญหาด้านคุณธรรมจริยธรรมของคนในครอบครัวและสังคม ที่ก่อให้เกิดปัญหาอื่นๆ อาทิ ผู้สูงอายุถูกทอดทิ้ง 637 ราย ในขณะที่เด็กและเยาวชนก็หันออกไปแสวงหาความรักและความสุขนอกบ้าน โดยมีข้อมูลของเด็กมีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม 552 ราย เยาวชนติดสารเสพติด 989 ราย สตรีเลี้ยงลูกเพียงลำพัง 587 ราย ซึ่งเป็นผลพวงมาจากปัญหาการหย่าร้าง ดังนั้นปัญหาครอบครัวที่สำคัญสูงสุด คือ ครอบครัวไม่มีเวลาเอาใจใส่กัน ไม่มีเวลาอบรมสั่งสอนบุตรหลาน การขาดสัมพันธภาพที่ดีและครอบครัวมีปัญหาหย่าร้าง (สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จ. ลำปาง 2552) ซึ่งปัญหาดังกล่าวมีความเกี่ยวข้องกับศักยภาพของครอบครัวในการส่งเสริมการเรียนรู้ของสมาชิกในครอบครัว และเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาคนไทยให้มีความสมบูรณ์และมีคุณภาพชีวิตที่ดี

การพัฒนาตัวชี้วัดครอบครัวอบอุ่น สำหรับครอบครัวในจังหวัดลำปาง ถือว่าเป็นการสร้างองค์ความรู้แก่ประชาชนและชุมชน มีเป้าหมายเพื่อให้ครอบครัวได้ประเมินศักยภาพตนเอง มีแนวทางที่ครอบครัวสามารถนำไปใช้ในการพัฒนาตนเองอย่างเป็นรูปธรรม การที่ได้พัฒนาสาระการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ประชาชนสามารถเรียนรู้ในสิ่งที่สนใจ เพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาตนเองและสังคมอย่างต่อเนื่อง ถือว่าเป็นการส่งเสริมการเรียนรู้ตามมาตรา 8 ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ปี 2542 ที่กล่าวว่าการจัดการศึกษาให้ยึดหลัก 3 ประการคือ 1) เป็นการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน 2) ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และ 3) การพัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง (ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 116 2542: 4) และเป็นไปตามหลักการของการศึกษาตามอัธยาศัย ที่ระบุว่าเป็นการศึกษาที่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเอง ตามความสนใจ ศักยภาพ ความพร้อมและโอกาส โดยศึกษาจากบุคคล ประสบการณ์ สังคม สภาพแวดล้อม สภาพแวดล้อม สื่อ หรือแหล่งความรู้อื่นๆ (ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 116 2542: 6) ผลจากการพัฒนาตัวชี้วัดครั้งนี้ ครอบครัวสามารถนำไปใช้ประเมินตนเองและเป็นแนวทางในการพัฒนาครอบครัวตนเองให้มีความอบอุ่น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อพัฒนาตัวชี้วัดครอบครัวอบอุ่น สำหรับครอบครัวในจังหวัดลำปาง
2. เพื่อตรวจสอบคุณภาพของตัวชี้วัดครอบครัวอบอุ่น สำหรับครอบครัวในจังหวัดลำปางในด้านความเที่ยงและความตรงเชิงโครงสร้าง

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ได้เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and development) เพื่อพัฒนาตัวชี้วัดครอบครัวยุติธรรมสำหรับครอบครัวในจังหวัดลำปาง ได้แบ่งขั้นตอนในการวิจัยออกเป็น 2 ขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นตอนการพัฒนาตัวชี้วัด

1.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

- 1.1.1 ประชากรเป้าหมายที่จะใช้ตัวชี้วัด ได้แก่ ครอบครัวในจังหวัดลำปาง
- 1.1.2 ผู้ให้ข้อมูล/แหล่งข้อมูล ประกอบด้วย 1) ตัวแทนครอบครัวที่อาศัยอยู่ในจังหวัดลำปางมากกว่า 5 ปี ซึ่งได้มาจากการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง โดยการกำหนดคุณลักษณะให้มีความแตกต่างกัน ในด้านโครงสร้างครอบครัว ด้านเศรษฐกิจ และด้านสภาพครอบครัวครอบคลุมครอบครัวตัวอย่าง และครอบครัวที่มีปัญหา จำนวนผู้ให้ข้อมูล 37 คน และ 2) ผู้เชี่ยวชาญด้านครอบครัว และด้านวัดและประเมินผล ซึ่งได้มาจากการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง จำนวน 15 คน

1.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ในขั้นตอนของการพัฒนาตัวชี้วัดใช้เครื่องมือ 3 ชุด ได้แก่

1.2.1. แบบสัมภาษณ์ความหมายและองค์ประกอบของครอบครัวยุติธรรม เป็นแบบสัมภาษณ์ชนิดไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Interview)

1.2.2 แบบสอบถามความเหมาะสมของตัวชี้วัดครอบครัวยุติธรรม สำหรับครอบครัวในจังหวัดลำปาง เป็นแบบสอบถามที่ใช้ในการตรวจสอบความเหมาะสมของตัวชี้วัดครอบครัวยุติธรรมโดยผู้เชี่ยวชาญ มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 3 ระดับ ได้แก่ ตรงกับลักษณะครอบครัวมากที่สุด ตรงกับลักษณะครอบครัวบางส่วน และไม่ตรงกับลักษณะครอบครัว

1.3 วิธีดำเนินการพัฒนาตัวชี้วัดครอบครัวยุติธรรม สำหรับครอบครัวในจังหวัดลำปาง

1.3.1 ศึกษาตัวชี้วัดครอบครัวยุติธรรมจากตัวแทนครอบครัวในจังหวัดลำปาง โดยการสัมภาษณ์ประชาชนในจังหวัดลำปาง เกี่ยวกับการให้ความหมายและคุณลักษณะของคำว่า ครอบครัวยุติธรรม ทำการวิเคราะห์เนื้อหาที่บ่งบอกถึงคุณลักษณะของครอบครัวยุติธรรม จัดหมวดหมู่ของข้อมูล เพื่อกำหนดตัวชี้วัดของคำว่า ครอบครัวยุติธรรม

1.3.2 ศึกษาตัวชี้วัดครอบครัวยุติธรรมจากแนวคิด หลักการ และทฤษฎี ที่เกี่ยวข้องกับความหมาย และตัวชี้วัดเกี่ยวกับครอบครัว

1.3.3 กำหนดกรอบตัวชี้วัดครอบครัวยุติธรรม โดยผู้วิจัยได้นำตัวชี้วัดที่รวบรวมได้จากการศึกษาแนวคิด หลักการ ทฤษฎี และตัวชี้วัดที่ได้จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างทุกประเด็น มาจัดหมวดหมู่และกำหนดเป็นแบบประเมินครอบครัวยุติธรรมและคู่มือการใช้แบบประเมินครอบครัวยุติธรรม ประกอบด้วยตัวชี้วัด 5 องค์ประกอบ 37 ตัวชี้วัด

1.3.4 ตรวจสอบความตรงตามเนื้อหาและความเหมาะสมของแบบประเมินครอบครัวยุติธรรม โดยส่งให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ และคำนวณค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence : IOC) แล้วคัดเลือกตัวชี้วัดที่มีค่า IOC มากกว่า 0.50 ผลการวิเคราะห์พบว่า มีตัวชี้วัดที่มีค่าดัชนีความสอดคล้อง น้อยกว่า 0.50 จำนวน 2 ตัวชี้วัด ได้แก่ สมาชิกไม่ก้าวร้าวหน้าที่ยกกันและกัน (IOC=0.46) และสมาชิกดูแลกันเมื่อเจ็บป่วย (IOC=0.40) เนื่องจากสามารถรวมอยู่ในตัวชี้วัดอื่นได้ ในขั้นตอนนี้ได้แบบสอบถามตัวชี้วัดครอบครัวยุติธรรมสำหรับครอบครัวในจังหวัดลำปาง ฉบับปรับปรุง ครั้งที่ 1 ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่ การได้รับการตอบสนองความจำเป็นขั้นพื้นฐานอย่างเพียงพอ สมาชิกมีคุณธรรมและความรับผิดชอบ มีกระบวนการขัดเกลาสมาชิก มีสัมพันธภาพที่ดีในครอบครัว และ อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดีและเกื้อกูลสังคม ซึ่งประกอบด้วย 35 ตัวชี้วัด ดังจะแสดงในสรุปผลการวิจัย

2. ขั้นตอนการตรวจสอบคุณภาพตัวชี้วัดครอบครัวอบอุ่น

2.1 แหล่งข้อมูลในการตรวจสอบคุณภาพของตัวชี้วัดครอบครัวอบอุ่น ได้แก่ 1) ตัวแทนครอบครัวตัวอย่างในจังหวัดลำปาง 20 คน และตัวแทนครอบครัวทั่วไปในชุมชน ครอบครัวของเด็กและเยาวชนที่ถูกกักกันในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กจังหวัดลำปาง 20 คน 2) ตัวแทนครอบครัวที่อ่านออกเขียนได้ และให้ความร่วมมือในการประเมินครอบครัวของตนเอง จำนวน 30 คน และ 3) นักศึกษาหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต ชั้นปีที่ 3 จำนวน 15 คน

2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการตรวจสอบคุณภาพตัวชี้วัด ครอบครัวอบอุ่น ได้แก่ แบบประเมินครอบครัวอบอุ่น สำหรับครอบครัวในจังหวัดลำปาง เป็นมาตราส่วนประมาณค่า 3 ระดับ ได้แก่ ตรงกับลักษณะครอบครัวมากที่สุด ตรงกับลักษณะครอบครัวบางส่วน และไม่ตรงกับลักษณะครอบครัว จำนวน 35 ข้อ และคู่มือการใช้แบบประเมินครอบครัวอบอุ่น

2.3 การดำเนินการตรวจสอบคุณภาพตัวชี้วัดครอบครัวอบอุ่น

2.3.1 การตรวจสอบความตรงเชิงโครงสร้าง โดยนำแบบประเมินครอบครัวอบอุ่น ไปใช้ประเมินครอบครัวตัวอย่าง และครอบครัวทั่วไปกับครอบครัวที่มีปัญหา วิเคราะห์ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยคะแนนครอบครัวอบอุ่น ระหว่างกลุ่มโดยใช้การทดสอบค่าที (t-test) เลือกเฉพาะตัวชี้วัดที่มีค่าเฉลี่ยคะแนนทั้งสองกลุ่มแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ.05 พบว่า มีตัวชี้วัดที่สามารถจำแนกครอบครัวตัวอย่างกับครอบครัวทั่วไปได้ จำนวน 31 ตัวชี้วัด

2.3.2 การตรวจสอบความเที่ยงระหว่างผู้ประเมิน (Inter-rater Reliability) วิเคราะห์ความสัมพันธ์ ของคะแนนที่ได้จากผู้ประเมินทั้งสองกลุ่มคือ นักศึกษาพยาบาลและ ตัวแทนครอบครัวประเมินครอบครัวตนเอง โดยใช้สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation)

2.3.3 สรุปตัวชี้วัดครอบครัวอบอุ่นสำหรับครอบครัวในจังหวัดลำปาง สรุปตัวชี้วัดครอบครัวอบอุ่น สำหรับครอบครัวในจังหวัดลำปาง ที่ผ่านการแก้ไขปรับปรุง ภายหลังจากการตรวจสอบคุณภาพในขั้นตอนต่างๆ

สรุปผลการวิจัยและการอภิปรายผล

สรุปผลการวิจัย

1. การพัฒนาตัวชี้วัดครอบครัวอบอุ่น สำหรับครอบครัวในจังหวัดลำปาง จากการสร้างตัวชี้วัดครอบครัวอบอุ่น สำหรับครอบครัวในจังหวัดลำปาง โดยการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างจำนวน 37 คน และการศึกษาจากเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ได้ตัวชี้วัดครอบครัวอบอุ่นสำหรับครอบครัวในจังหวัดลำปาง ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ จำนวน 37 ตัวชี้วัด ได้แก่ การได้รับการตอบสนองความจำเป็นขั้นพื้นฐานเพียงพอ จำนวน 4 ตัวชี้วัด ได้แก่ 1) มีรายได้เพียงพอสำหรับการดำรงชีวิตของสมาชิกในครอบครัว 2) มีที่อยู่อาศัยที่มั่นคงเป็นของตนเอง 3) ไม่มีหนี้สินหรือมีหนี้สินที่มีแนวทางในการปลดหนี้ได้ 4) สมาชิกสามารถไปใช้บริการทางสังคมได้ ด้านสมาชิกมีคุณธรรมและความรับผิดชอบ จำนวน 6 ตัวชี้วัด ได้แก่ 1) สมาชิกไม่มัวเมาในอบายมุข 2) สมาชิกหาเลี้ยงชีพอย่างสุจริต 3) สมาชิกปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของตนเอง 4) สมาชิกไม่ก้าวก่ายหน้าที่ของกันและกัน 5) สมาชิกที่หาเลี้ยงครอบครัวอยู่ในวัยทำงาน และ 6) ซื่อสัตย์ต่อคู่ครอง ด้านมีกระบวนการจัดการสมาชิก จำนวน 10 ตัวชี้วัด ได้แก่ 1) มีการอบรม ถ่อมเกล่า สมาชิกให้เป็นคนดี 2) สมาชิกปฏิบัติศาสนกิจร่วมกัน 3) ผู้นำครอบครัวเป็นแบบอย่างที่ดีในการใช้ชีวิต 4) สมาชิกใช้หลักศาสนา หรือพระบรมราโชวาทของในหลวงในการใช้ชีวิต 5) ใช้วิธีการแก้ปัญหาที่มีประสิทธิภาพ 6) สมาชิกพูดจาไพเราะ สุภาพ อ่อนโยน 7) สื่อสารกันด้วยเหตุผลมากกว่าใช้อารมณ์ 8) แสดงออกถึงการเคารพเชื่อฟังผู้อาวุโส 9) รับฟังความคิดเห็นของกันและกัน และ 10) ยกย่องชมเชยเมื่อมีสมาชิกทำความดี ด้านสัมพันธ์ภายในครอบครัวจำนวน 11 ตัวชี้วัด ประกอบด้วย 1) สมาชิกทุกคนใช้เวลาส่วนใหญ่อยู่ร่วมกัน 2) ทำกิจกรรมในชีวิตประจำวันร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ 3) ช่วยเหลือเกื้อกูลกันสม่ำเสมอ 4) ดูแลกันเมื่อ

เจ็บป่วย 5) ไม่มีความรุนแรงเกิดขึ้นในครอบครัว 6) มีสมาชิกครบสมบูรณ์ 7) สมาชิกที่ทำงานต่างถิ่นส่งข่าวคราวและเงินเยื่อครอบครัว 8) สมาชิกมีความสัมพันธ์กันทางสายเลือดและ/หรือกฎหมาย 9) มีความรักใคร่กลมเกลียว สมานฉันท์ 10) แสดงความรักต่อกันอย่างเหมาะสม และ 11) ดูแลเอาใจใส่ต่อกัน ส่วนด้านสิ่งแวดล้อมที่ดีและเกื้อกูลสังคม จำนวน 6 ตัวชี้วัด ได้แก่ 1) สมาชิกไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่ชุมชน 2) สมาชิกได้รับการยอมรับจากสังคม 3) ครอบครัวมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่สร้างสรรค์หรือช่วยเหลือสังคม 4) ครอบครัวอยู่ในสังคมที่ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน มีตัวแบบที่ดีในสังคม 5) ครอบครัวอยู่ในชุมชนที่ปลอดภัยจากอาชญากรรมและมลพิษ และ 6) ครอบครัวอยู่ในชุมชนที่ปลอดภัยจากอบายมุขและสิ่งเสพติด แบบประเมินนี้ใช้ประกอบกับคู่มือการใช้แบบประเมินครอบครัวอบอุ่นสำหรับครอบครัวในจังหวัดลำปาง ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น เมื่อนำไปตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 15 ท่าน ได้แบบประเมินครอบครัวอบอุ่นสำหรับครอบครัวในจังหวัดลำปาง ฉบับปรับปรุงครั้งที่ 1 ประกอบด้วยตัวชี้วัดจำนวน 35 ตัวชี้วัด โดยตัดสมาชิกไม่ก้าวท้าวหน้าที่ของกันและกันและสมาชิกดูแลกันเมื่อเจ็บป่วยออก เนื่องจากสามารถรวมอยู่ในตัวชี้วัดอื่นได้

2. การตรวจสอบคุณภาพตัวชี้วัดครอบครัวอบอุ่น สำหรับครอบครัวในจังหวัดลำปาง การตรวจสอบความตรงเชิงโครงสร้างโดยทดลองใช้ในกลุ่มครอบครัวตัวอย่าง กับครอบครัวทั่วไป กลุ่มละ 20 ครอบครัว คัดเลือกตัวชี้วัดที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ได้แบบประเมินครอบครัวอบอุ่น สำหรับครอบครัวในจังหวัดลำปาง ฉบับสมบูรณ์ ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ จำนวน 31 ตัวชี้วัด โดยตัวชี้วัดที่ถูกตัดออก 4 ตัว ได้แก่ 1) สมาชิกปฏิบัติศาสนกิจร่วมกัน 2) แสดงความรักต่อกันอย่างเหมาะสม 3) ครอบครัวอยู่ในชุมชนที่ปลอดภัยจากอาชญากรรมและมลพิษ และ 4) ครอบครัวอยู่ในชุมชนที่ปลอดภัยจากอบายมุขและสิ่งเสพติด และผลการตรวจสอบความเที่ยงระหว่างผู้ประเมินโดยวิธีวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ประเมิน 2 กลุ่ม ได้แก่ นักศึกษาพยาบาลที่ผ่านการฝึกใช้แบบสอบถาม และตัวแทนครอบครัวที่ประเมินตนเอง พบว่าแบบประเมินครอบครัวอบอุ่นมีความเที่ยง เนื่องจากค่าคะแนนที่ประเมินได้จากผู้ประเมินทั้งสองกลุ่มมีความสัมพันธ์กัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($r=.73$)

ดังนั้นตัวชี้วัดครอบครัวอบอุ่น สำหรับครอบครัวในจังหวัดลำปาง ประกอบด้วยองค์ประกอบ 5 ด้าน จำนวน 31 ตัวชี้วัด ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 ได้รับการตอบสนองความจำเป็นขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย 1) มีรายได้เพียงพอสำหรับการดำรงชีวิต 2) มีที่อยู่อาศัยที่มั่นคง 3) ไม่มีหนี้สินหรือมีหนี้สินที่สามารถปลดหนี้ได้ และ 4) ความสามารถในการเข้าถึงบริการทางสังคม

องค์ประกอบที่ 2 สมาชิกมีคุณธรรมและความรับผิดชอบ ประกอบด้วย 1) สมาชิกไม่มัวเมาในอบายมุข 2) สมาชิกหาเลี้ยงชีพอย่างสุจริต 3) สมาชิกปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของตนเอง 4) สมาชิกที่หาเลี้ยงครอบครัวอยู่ในวัยทำงาน และ 5) ซื่อสัตย์ต่อคู่ครอง

องค์ประกอบที่ 3 มีกระบวนการขัดเกลาสมาชิก ประกอบด้วย 1) มีการอบรม กล่อมเกลา สมาชิกในครอบครัวให้เป็นคนดี 2) ผู้นำครอบครัวเป็นแบบอย่างที่ดีในการใช้ชีวิต 3) สมาชิกใช้หลักศาสนา หรือพระบรมราโชวาทของในหลวงในการใช้ชีวิต 4) ใช้วิธีการแก้ปัญหาที่มีประสิทธิภาพ 5) สมาชิกพูดจาไพเราะ สุภาพ อ่อนโยน 6) สมาชิกสื่อสารกันด้วยเหตุผลมากกว่าใช้อารมณ์ 7) สมาชิกแสดงออกถึงการเคารพเชื่อฟังผู้อาวุโส 8) สมาชิกรับฟังความคิดเห็นของกันและกัน และ 9) ยกย่องชมเชยเมื่อมีสมาชิกทำความดี

องค์ประกอบที่ 4 สัมพันธภาพที่ดีในครอบครัว ประกอบด้วย 1) สมาชิกมีความรักใคร่กลมเกลียว สมานฉันท์ 2) สมาชิกดูแลเอาใจใส่ต่อกัน 3) สมาชิกทุกคนใช้เวลาส่วนใหญ่อยู่ร่วมกัน 4) สมาชิกทำกิจกรรมในชีวิตประจำวันร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ 5) ไม่มีความรุนแรงเกิดขึ้นในครอบครัว 6) มีสมาชิกครบสมบูรณ์ 7) สมาชิกมี

ความสัมพันธ์กันทางสายเลือดและ/หรือกฎหมาย 8) สมาชิกที่ไปทำงานต่างถิ่นส่งข่าวคราวและเงินเจือครอบครัวสม่ำเสมอ และ 9) สมาชิกช่วยเหลือเกื้อกูลกันอย่างสม่ำเสมอ

องค์ประกอบที่ 5 สิ่งแวดล้อมที่ดีและเกื้อกูลสังคม ประกอบด้วย 1) ครอบครัวอยู่ในสังคมช่วยเหลือเกื้อกูลกัน 2) ครอบครัวมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่สร้างสรรค์ หรือช่วยเหลือสังคม 3) สมาชิกครอบครัวได้รับการยอมรับจากสังคม และ 4) สมาชิกครอบครัวไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่ชุมชน

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยการพัฒนาและการตรวจสอบคุณภาพตัวชี้วัดครอบครัวอบอุ่น สำหรับครอบครัวในจังหวัดลำปางพบว่า มีประเด็นสำคัญดังนี้

1. องค์ประกอบของตัวชี้วัดครอบครัวอบอุ่น สำหรับครอบครัวในจังหวัดลำปาง เป็นการกำหนดองค์ประกอบจากการจัดหมวดหมู่ของตัวชี้วัด ซึ่งองค์ประกอบที่จำแนกได้ พบว่ามีความสอดคล้องกับบทบาทหน้าที่และคุณลักษณะของครอบครัว ที่กำหนดไว้ว่า ครอบครัวประกอบด้วยบุคคลที่มีความผูกพันกัน และครอบครัวเป็นหน่วยได้ตอบระหว่างบุคคลและสังคม (ภิญโญ ทองดี, 2550) และปัจจัยที่มีผลต่อสุขภาพจิตของครอบครัวได้แก่ ภาวะเศรษฐกิจ ความสัมพันธ์ในครอบครัวและความรับผิดชอบของคนในครอบครัว (สมพร รุ่งเรืองกลกิจ, 2547) นอกจากนี้ยังพบว่ามี ความสอดคล้องกับองค์ประกอบของตัวชี้วัดด้านครอบครัวที่พัฒนาโดยหน่วยงานอื่น ได้แก่ องค์ประกอบด้านครอบครัวมีความอบอุ่น มีสัมพันธภาพระหว่างสมาชิกดี มีการขัดเกลาทางสังคม ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ของตัวชี้วัดครอบครัวผาสุก (กรมประชา สงเคราะห์, 2536) องค์ประกอบด้านสัมพันธภาพในครอบครัว และด้านการเกื้อกูลสังคมอย่างมีคุณธรรม ของตัวชี้วัดครอบครัวอยู่ดีมีสุข (นิธยา คชภักดี, 2548) และองค์ประกอบด้านสัมพันธภาพ ด้านการพึ่งพาตนเองทางเศรษฐกิจ และด้านทุนทางสังคม ของตัวชี้วัดครอบครัวเข้มแข็ง (สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2551)

องค์ประกอบด้านมีกระบวนการขัดเกลาสมาชิกในครอบครัว ซึ่งประกอบด้วยตัวชี้วัดเกี่ยวกับ การอบรมกล่อมเกลา สมาชิกในครอบครัวให้เป็นคนดี ผู้นำครอบครัวเป็นแบบอย่างที่ดีในการใช้ชีวิต และสมาชิกใช้หลักศาสนาหรือพระบรมราโชวาทของในหลวงในการใช้ชีวิต เป็นตัวชี้วัดที่สอดคล้องกับการส่งเสริมการเรียนรู้ของคนไทย ตามความหมายของการศึกษาที่ระบุว่าเป็นกระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคม โดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสืบสานวัฒนธรรม การสร้างองค์ความรู้ขึ้นเกิดจากสภาพแวดล้อม สังคม การเรียนรู้และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต (ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 116, 2542: 2) ส่งผลให้เกิดการพัฒนาบุคคล ครอบครัว และสังคม ให้บรรลุตามจุดหมายของการศึกษาในมาตรา 6 ที่กำหนดไว้ว่า การจัดการศึกษาต้องเป็นไป เพื่อพัฒนาคนไทย ให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรม และวัฒนธรรม ในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่น ได้อย่างมีความสุข (ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 116, 2542: 3)

2. ตัวชี้วัดครอบครัวอบอุ่น สำหรับครอบครัวในจังหวัดลำปาง ที่มีความสอดคล้องกับตัวชี้วัดด้านครอบครัวอื่นๆ มีจำนวน 27 ตัวชี้วัด ส่วนตัวชี้วัดที่ไม่สอดคล้องหรือไม่พบในตัวชี้วัดอื่นๆ มีจำนวน 4 ตัวชี้วัด ได้แก่ 1) ไม่มีหนี้สิน หรือมีหนี้สินที่มีแนวทางในการปลดหนี้ได้ 2) สมาชิกใช้หลักศาสนา หรือพระบรมราโชวาทของในหลวงในการใช้ชีวิต 3) ชื่อสัตย์ต่อคู่ครอง และ 4) สมาชิกที่ไปทำงานต่างถิ่นส่งข่าวคราวและเงินเจือครอบครัวสม่ำเสมอ จึงอาจกล่าวได้ว่า ครอบครัวในจังหวัดลำปาง มีบริบทที่แตกต่างจากครอบครัวในพื้นที่อื่นๆ การระบุถึงคุณลักษณะครอบครัวอบอุ่นจึงเป็นไปตามบริบทของพื้นที่ และสามารถอภิปรายผลการวิจัยที่แตกต่างได้ดังนี้

2.1 ความผิดปกติด้านเศรษฐกิจทำให้ครอบครัวบางส่วนมีหนี้สิน แต่ภาระหนี้สินเหล่านั้นไม่ได้บั่นทอนความเป็นครอบครัวอบอุ่นได้ ถ้าหากสมาชิกในครอบครัวมีความหวังว่าจะมีแนวทางชำระหนี้สินได้ในอนาคต จากการศึกษาภาวะเศรษฐกิจของครอบครัวในจังหวัดลำปางพบว่า รายได้เฉลี่ยต่อเดือนของครัวเรือนเท่ากับ 11,564 บาท ซึ่งต่ำกว่ารายได้เฉลี่ยทั่วประเทศ ส่วนจำนวนหนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือนเท่ากับ 74,561 บาท ในขณะที่หนี้สินเฉลี่ยทั่วประเทศเท่ากับ 137,385 บาท (ที่ทำการปกครองจังหวัดลำปาง, 2550) จึงเห็นได้ว่าจำนวนหนี้สินไม่สูงมากนักประกอบประชากรส่วนใหญ่มีงานทำ จากผลการสำรวจภาวะการทำงานของประชากรระดับจังหวัด ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ (2550) อ้างถึงในสถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว, 2549) พบว่า จังหวัดลำปางมีประชากรที่อยู่ในวัยแรงงาน จำนวน 429,001 คน ในจำนวนนี้มีผู้มีงานทำถึง 413,185 คน ซึ่งถือว่าเป็นสัดส่วนของผู้มีงานทำที่สูงกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศ จึงทำให้มีแนวทางในการชำระหนี้สินจากรายได้ที่มาจากการทำงาน

2.2 สมาชิกใช้หลักศาสนา หรือพระบรมราโชวาทของในหลวงในการใช้ชีวิต เป็นอีกตัวชี้วัดหนึ่งที่พบว่ามีความสำคัญต่อครอบครัวในจังหวัดลำปาง เนื่องจากสภาพความเสื่อมถอยของสังคมและปัญหาครอบครัวในปัจจุบัน ก่อให้เกิดปัญหาทางสังคมและมีแนวโน้มจะเพิ่มความเสี่ยงมากขึ้น จนเป็นที่มาของการกำหนดยุทธศาสตร์เมืองไทยแข็งแรง โดยมติของคณะรัฐมนตรี (2547) ได้กำหนดให้ครอบครัวมีบทบาทหลักในการพัฒนาศักยภาพของสมาชิกในครอบครัว ทั้งในด้านทักษะชีวิต คุณธรรม จริยธรรม และจิตสำนึกสาธารณะ ประชาชนในจังหวัดลำปางมีแนวคิดที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์เมืองไทยแข็งแรง โดยได้ตระหนักถึงความจำเป็นที่จะต้องเร่งส่งเสริมสมาชิกครอบครัวให้มีคุณธรรมจริยธรรม ปฏิบัติตามครรลองของสังคม และได้กำหนดให้ครอบครัวทำหน้าที่เป็นแบบอย่างที่ดีในการดำเนินชีวิต โดยใช้หลักธรรมทางศาสนา หรือหลักจากพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

2.3 การซื้อสัตย์ต่อคู่ครอง เป็นตัวชี้วัดที่ครอบครัวในจังหวัดลำปางเห็นว่า เป็นคุณลักษณะที่จำเป็นในการส่งเสริมให้เกิดความอบอุ่นในครอบครัว เนื่องจากปัจจุบันปัญหาด้านสัมพันธภาพระหว่างคู่สมรสเป็นปัญหาที่พบได้มากขึ้นในสังคม จากการศึกษาของ สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว (2546) พบว่า ดัชนีด้านสัมพันธภาพที่อบอุ่นในครอบครัวลดลงจาก ร้อยละ 80.85 ในปี 2539 เป็นร้อยละ 70.77 ในปี 2547 ส่วนหนึ่งมาจากความห่างเหินในครอบครัว การขาดการดูแลเอาใจใส่กัน อัตราการจดทะเบียนหย่าเพิ่มขึ้น ในขณะที่อัตราการจดทะเบียนสมรสมีน้อยลง ถึงแม้ปัญหาความไม่ซื่อสัตย์ของคู่สมรสอาจจะไม่ใช่สาเหตุหลักของการหย่าร้าง แต่ปัญหาดังกล่าวจะบรรเทาเบาบางลงได้ ถ้าหากคู่สมรสซื่อสัตย์ต่อกัน

2.4 สมาชิกที่ไปทำงานต่างถิ่นส่งข่าวคราวและเงินเจือครอบครัวสม่ำเสมอ เป็นตัวชี้วัดหนึ่งที่ไม่สอดคล้องกับตัวชี้วัดอื่นๆ เพราะตัวชี้วัดส่วนใหญ่กำหนดไว้ว่า ครอบครัวจะสมบูรณ์ก็ต่อเมื่อสมาชิกในครอบครัวอยู่พร้อมหน้าพร้อมตากัน เช่น ในตัวชี้วัดครอบครัวแข็งแรง ของกรมอนามัย (2549) ระบุไว้ว่า ครอบครัวต้องมีองค์ประกอบที่สมบูรณ์ สมาชิกอยู่ร่วมกันทั้ง 3 วัย และตัวชี้วัดครอบครัวผาสุก ของกรมประชาสงเคราะห์ (2536) ระบุไว้ว่า สมาชิกครอบครัวในแต่ละครอบครัวอยู่พร้อมหน้าพร้อมตาอย่างถาวร ในขณะที่ตัวชี้วัดครอบครัวอบอุ่น สำหรับครอบครัวในจังหวัดลำปางไม่ได้ให้ความสำคัญกับการอยู่ครบถ้วนตามโครงสร้าง เนื่องจากปัจจุบันรูปแบบโครงสร้างครอบครัวเปลี่ยนแปลงไป ความจำเป็นทางด้านเศรษฐกิจส่งผลให้สมาชิกบางส่วนต้องออกไปทำงานต่างถิ่น ซึ่งเป็นความจำเป็นที่ต้องประกอบอาชีพจนเจือครอบครัว ปัจจัยดังกล่าวไม่ได้เป็นสาเหตุให้ครอบครัวขาดความอบอุ่น ถ้าหากสมาชิกที่ไปทำงานต่างถิ่นยังให้ความรัก ความเป็นห่วง โดยการติดต่อส่งข่าวคราว และเงินเจือเรื่องค่าใช้จ่ายแก่ครอบครัวสม่ำเสมอ มีส่วนร่วมในการตัดสินใจในเรื่องต่างๆของครอบครัว และกลับมาเยี่ยมครอบครัวในโอกาสสำคัญๆ

ตัวชี้วัดครอบครัวยุ่งสำหรับครอบครัวในจังหวัดลำปาง เป็นแบบประเมินที่มีความสอดคล้องกับบริบทของครอบครัวในจังหวัดลำปาง มีความตรงตามเนื้อหา มีความตรงเชิงโครงสร้าง มีความเที่ยง และเป็นแบบประเมินที่สามารถนำไปใช้ได้โดยตัวแทนในครอบครัวประเมินตนเองร่วมกับใช้คู่มือประกอบการประเมินเพื่อให้เกิดประโยชน์ในด้านการพัฒนาตนเองของครอบครัวต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ประชาชนในจังหวัดลำปาง สามารถนำตัวชี้วัดครอบครัวยุ่งสำหรับครอบครัวในจังหวัดลำปาง ไปใช้ประเมินครอบครัวตนเอง เพื่อพัฒนาครอบครัวให้มีความอบอุ่นและมีคุณภาพอย่างต่อเนื่อง ทำให้ครอบครัวเกิดการตระหนักในการพัฒนาตนเอง และเกิดกำลังใจเมื่อเห็นผลของการพัฒนา

1.2 หน่วยงานด้านการศึกษาในจังหวัดลำปางสามารถนำตัวชี้วัดครอบครัวยุ่ง ซึ่งเป็นตัวชี้วัดที่มีความเฉพาะเจาะจงกับบริบทของครอบครัวในจังหวัดลำปาง ไปใช้ประกอบการเรียนการสอน เพื่อใช้เป็นช่องทางในการนำตัวชี้วัดไปใช้ส่งเสริมคุณภาพของครอบครัวในจังหวัดลำปาง

1.3 หน่วยงานที่ดำเนินงานด้านครอบครัวและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถนำตัวชี้วัดครอบครัวยุ่ง ไปใช้ในการประเมินครอบครัว ในจังหวัดลำปาง เพื่อนำผลการประเมินมาใช้ในการส่งเสริมสุขภาพครอบครัว ให้เป็นครอบครัวอบอุ่น ตามยุทธศาสตร์เมืองไทยแข็งแรง คนไทยแข็งแรง

1.4 หน่วยงานด้านสุขภาพและด้านพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ สามารถนำตัวชี้วัดครอบครัวยุ่งสำหรับครอบครัวในจังหวัดลำปาง ไปใช้ในการประเมินครอบครัว เพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับการสร้างครอบครัวใหม่ และการวางแผนครอบครัว

1.5 ตัวชี้วัดครอบครัวยุ่งสำหรับครอบครัวในจังหวัดลำปาง สามารถนำไปใช้ประเมินร่วมกับ ตัวชี้วัดครอบครัวยุ่งที่มีสุข ในองค์ประกอบด้านครอบครัวยุ่งแทนการใช้ จปฐ. เนื่องจากสามารถใช้ประเมินได้ทั้งในเขตเมืองและเขตชนบท ในขณะที่ จปฐ. ใช้ประเมินได้เฉพาะในชนบทเท่านั้น

1.6 หน่วยงานที่ดำเนินงานด้านครอบครัวในพื้นที่อื่นๆ สามารถนำตัวชี้วัดครอบครัวยุ่ง ไปประยุกต์ใช้ในการประเมินครอบครัว หรือนำแนวทางการพัฒนาตัวชี้วัดครั้งนี้ ไปใช้ในการพัฒนาตัวชี้วัดครอบครัวยุ่งในพื้นที่ที่รับผิดชอบ ให้มีความเหมาะสมกับบริบทของแต่ละพื้นที่

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรนำแบบประเมินตัวชี้วัดครอบครัวยุ่ง ไปพัฒนาให้มีคุณภาพยิ่งขึ้นโดยนำไปวิเคราะห์องค์ประกอบของตัวชี้วัดครอบครัวยุ่งสำหรับครอบครัวในจังหวัดลำปาง

2.2 ควรมีการพัฒนาตัวชี้วัดด้านครอบครัวในบริบทอื่นๆ เช่น ครอบครัวที่ประสบปัญหาสมาชิกพิการหรือเจ็บป่วยเรื้อรัง ครอบครัวในภาวะที่สังคมมีการแปลกแยก ครอบครัวในผู้อพยพย้ายถิ่น เป็นต้น

2.3 เนื่องจากตัวชี้วัดที่ดีควรเหมาะสมกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลง จึงควรมีการศึกษาการพัฒนาตัวชี้วัดด้านครอบครัว เมื่อเวลาผ่านไประยะหนึ่ง หรือเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมมากขึ้น

2.5 ควรพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างความอบอุ่นในครอบครัว โดยใช้ตัวชี้วัดที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ ไปกำหนดเป็นกิจกรรมที่สามารถปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม และศึกษาติดตามผลของการพัฒนาครอบครัวยุ่ง อย่างต่อเนื่อง

2.6 ศึกษาเปรียบเทียบความอบอุ่นในครอบครัว ระหว่างก่อนและหลังการพัฒนาครอบครัวและชุมชน ตามนโยบายหรือแผนงานการพัฒนาครอบครัวที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือหน่วยงานอื่นนำไปปฏิบัติ เพื่อบอกถึง ประสิทธิภาพของการดำเนินงาน

บรรณานุกรม

- กรมประชาสัมพันธ์ (2536) *การกำหนดเครื่องชี้วัด ผู้ด้อยโอกาสทางสังคม* กรุงเทพมหานคร สหมิตรออฟเซต
- จินตนา วัชรสินธุ์ (2550) *ทฤษฎีการพยาบาลครอบครัวขั้นสูง* ชลบุรี ชลบุรีการพิมพ์
- จินตวีร์ เกษวงส์ (2547) รายงานการวิจัยเรื่อง การพัฒนาตัวชี้วัดการประเมินการนิเทศงานสุขภาพจิต อุบลราชธานี
โรงพยาบาลพระศรีมหาโพธิ์
- ที่ทำการปกครองจังหวัด(2550) "ข้อมูลทั่วไปของจังหวัดลำปาง" ค้นเมื่อ 30 กันยายน 2550 จาก www.lampang.go.th
- นิตยา คชภักดี และคณะ (2546) *การพัฒนาศูนย์ความอยู่ดีมีสุขด้านชีวิตครอบครัวสำหรับประเทศไทย*
สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว มหาวิทยาลัยมหิดล
- _____ (2548) " ความอยู่ดีมีสุขด้านชีวิตครอบครัว" เอกสารประกอบการประชุมสมัชชาสุขภาพแห่งชาติปี2548
วันที่ 7-8 กรกฎาคม พ.ศ 2548 สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว มหาวิทยาลัยมหิดล
- กัญญา ทองดี (2550) *ความสัมพันธ์ระหว่างบ้านและชุมชน* ค้นวันที่ 3 มิถุนายน 2550 จาก
<http://human.cmu.ac.th/~hc/ebook/006103/lesson1/01.htm>
- วิชัย เทียนถาวร และคณะ (2542) "การศึกษาสภาวะครอบครัวที่มีลักษณะที่พึงประสงค์ของประเทศไทย" *วารสารการ
ส่งเสริมสุขภาพและอนามัยสิ่งแวดล้อม* 22,4 (ตุลาคม – ธันวาคม) : 26-38
- ศิริรัตน์ แอดสกุล (2545) *ครอบครัว: สารที่นำรู้* พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัวมหาวิทยาลัยมหิดล (2546) *การพัฒนาศูนย์ความอยู่ดีมีสุขด้านชีวิต
ครอบครัวสำหรับประเทศไทย : รายงานการศึกษาย้อนสุดท้ายโครงการระบบพัฒนาจัดเก็บกลุ่มดัชนีชี้วัด
ครอบครัวอยู่ดีมีสุขสำหรับประเทศไทย* มหาวิทยาลัยมหิดล
- _____ (2549) *ดัชนีความอยู่ดีมีสุขด้านชีวิตครอบครัว* ค้นวันที่ 3 มิถุนายน 2550 จาก
http://www.thaifamily.mahidol.ac.th/graph_prov_thai_php
- สมพร รุ่งเรืองกลกิจ และคณะ (2547) "สุขภาพจิตครอบครัว" *วารสารสมาคมพยาบาลสาขาภาควิชาเวชศาสตร์ป้องกันและส่งเสริมสุขภาพ* 22 , 1
(มกราคม-มีนาคม): 54-64
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2549) "นโยบายเมืองไทยแข็งแรง" ใน *วารสารส่งเสริม
สุขภาพ* 2 ,6 (พฤศจิกายน-ธันวาคม): 14-19
- _____ (2546) *รายงานคุณภาพชีวิตของคนไทย จากข้อมูลความจำเป็นขั้นพื้นฐาน (จปฐ.) ปี 2545* กรุงเทพมหานคร
กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (2550) *เครื่องชี้ภาวะสังคมไทยที่สำคัญ พ.ศ.2550*
กรุงเทพมหานคร ห้างหุ้นส่วนจำกัดบางกอกบลิ๊ก
- สำนักส่งเสริมสุขภาพ กรมอนามัย (2549) *คู่มือการดำเนินงาน ครอบครัวแข็งแรงสู่ เมืองไทยแข็งแรง สำหรับบุคลากร
สาธารณสุข* กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข